

Bilimsel Yöntemlerle Savaşın Nedenlerini Açıklama Yolu Olarak Savaş Çalışmaları Disiplini

The War Studies as a Scientific Way
to Understand the Causes of War

Öner AKGÜL*

Öz

Bu çalışma, geleneksel uluslararası ilişkiler kuramlarının dışında, davranışsal yöntemleri benimseyen savaş çalışmaları alanının, savaşın nedenleri üzerine geliştirerek sunduğu yöntemler, alanın özellikleri ve bulguları hakkında bilgi vermek amacıyla hazırlanmıştır. Bu bağlamda savaş çalışmaları alanının neyi içerip neyi içermediği, tarihsel geçmişi, metodolojisi ve analiz düzeyleri bir bütünlük içerisinde ele alınarak alan ile ilgili bilgilerin Türkçe literatüre kazandırılması amaçlanmıştır. Savaşın koşullayıcılarını, devletin gücünü, savaşın başlamasını, evrilmesini ya da sonlandırılmasına kadar geçen her sayfayı inceleyen bu alanın bilim insanları, bu verilerin analizi aracılığı ile öngörülebilir sonuçlara ulaşmayı hedeflemektedirler. Sonuç olarak alanın tarihsel gelişiminin kümülatif bir biçimde ilerlemesi, ve elde ettiği veri zenginliği savaşın analizi noktasında önem kazanmıştır. Bu açıdan uluslararası ilişkiler disiplini içinde yükselen bir dal olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Savaş Çalışmaları, Savaş Nedenleri, Nicel Yöntemler, Analiz Düzeyleri, Çatışma.

1

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 12

Sayı: 23

* Yrd.Doç.Dr., Ahi Evran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: oakgul@ahievran.edu.tr.

Abstract

This study was prepared with the purpose of presenting information on the methods, findings and basics of the war studies discipline, which is standing out of the traditional theories of international relations by accepting behaviorist methods. In this regard, the context of discipline, its historical background, methods and levels of analysis were explained in an integrity in order to bring into Turkish scholars. The scholars in war studies field aimed to access predictable results by examining each step of the wars such as conditioners, onset, evolution, duration and termination. As a consequence, the war studies findings gained importance thanks to its cumulative knowledge. In this context it can be assessed that the war studies field is a rising subsection within international relations scholars.

Keywords: *War Studies, Causes of War, Quantitative Methods, Level of Analysis, Conflict.*

1. Giriş

Savaş neden çıkar sorusuna verilen her yanıt, aslında bir savaş teorisidir. Verilen bu cevapların varsayımsal oluşu, savaşın çıkma nedenine dönük tartışmaların sayısını artırarak düşünürlerin ve bilim insanlarının ortak paydada birleşmesini engellemiştir. Geleneksel yöntemlerle bir savaşın incelemesi askerî tarih alanını zenginleştirirken; dünya siyasetinin kanseri olan savaş olgusuna onkologlar yetiştirmek için 1900'lü yılların ikinci yarısını beklenecektir. Düşünürler, diplomatlar, devlet adamları ya da bilim insanları, Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemde her ne kadar savaşın nedenlerini en azından sistem düzeyinde inceleyen eserler ve fikirler ortaya koymuşsa da, tarihin derinliklerinden günümüze kadar yıkıcılığını ve şiddetini artıran savaşın nedeni konusunda genel bir kuramsallaştırma gerçekleştirememişlerdir. Bilimsel yöntemlerin, savaşın nedenlerinin araştırılmasında kullanılması fikrinin doğuşuyla birlikte, özellikle Batı'da bazı bilim insanlarının gelenekselin dışında yöntemlerle savaşın nedenlerinin incelendiği bir disiplinin kapısını açmıştır. Uluslararası ilişkilerdeki teorik varsayımların sınanarak, savaşın nedenlerine ilişkin bilgilerin yeniden sorgulanmasıyla başlayan süreç, aslında yeni bir ekolün ve uluslararası ilişkiler disiplini içinde bir büyük tartışmanın daha yaşanmasını sağlamıştır.

Siyasal şiddetin her bir ögesi ayrı bir inceleme konusu olabildiğinden, bu şiddetin en eskilerinden biri olan devletler arası savaşlar, uluslararası barış araştırmaları yapan bilim insanları tarafından derinlemesine analiz edilmektedir. Alanın yöntemleri ve bulguları eleştiriye açık olsa da özellikle uluslararası ilişkiler disiplinine katkısı tartışılmazdır. Bu çalışmada özellikle devletler arası savaşların neden ve nasıl meydana geldiğini, nicel veriler ve biçimsel modeller aracılığıyla açıklama çabasında olan savaş çalışmaları disiplininin odak noktalarını, yöntemlerini, geçmişlerini ve uluslararası ilişkiler alanına katkıları ortaya konulmaktadır.

Bu amaçla çalışmanın yöntemi 1940'lardan günümüze oluşturulan alan bibliyografyaları üzerine konumlanmıştır. Yaklaşık 70 yıldır üretilen bilginin kümülatif nitelikli olması, yazarların birçoğunun ölümünden sonra da çalışmalarının farklı yazarlar tarafından devam ettirilmesini sağlamıştır. 1960'larda başlayan ve farklı araştırmacılar tarafından da hâlen devam ettirilen programlar bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında savaş çalışmaları alanının kapsamının ne olduğu, ne olmadığı, tarihçesi, yöntemleri, analiz düzeyleri aktarılmaktadır.

2. Savaş Çalışmaları Disiplininin İnceleme Alanı

Uluslararası ilişkiler disiplininin hem kendi içinde hem de diğer bilim dallarının savaş üzerine çalışmalar yaptığı görülmektedir. Bu konuda antropologlardan felsefecilere kadar ve biyologlardan etimologlara kadar birçok bilim insanının savaşın neden meydana geldiği yönünde gerek pozitivist, gerekse post-pozitivist önermeler ve hipotezler geliştirdiği ve bulgularını bilim dünyasıyla paylaştığı görülmektedir. Ulusal ya da uluslararası kolektif siyasal şiddet eylemlerine ilişkin gelişen akademik altyapı, günümüzde farklı isimlerle ekoller oluşturmuş durumdadır. Uluslararası akademik literatürde, kolektif siyasal şiddet eylemlerinin pek çok türü, farklı ekoller tarafından farklı kuramsal ve yönetsel perspektiflerle incelenmektedir. Bunların üzerine eğildikleri alanlar birbirinden farklı olmakla birlikte, savaş çalışmaları; savaş sosyolojisi (polemoloji), çatışma ve barış araştırmaları (bazı yerlerde *conflictology* ve *irenology*), paxoloji, savaş antropolojisi, strateji, askerî tarih ve benzeri adlar alabilmektedir.

Her biri yöntemsel ve kuramsal anlamda farklı yaklaşımlara sahip olmakla birlikte, bu alanların tümünün “şiddetin doğası” ve “savaşın nedeni” konusunda bir cevap arayışı içinde oldukları gözlemlenmektedir. Bir isim olarak “savaş nedenleri çalışmaları”, günümüzde savaş çalışmaları veya barış ve çatışma araştırmaları ile birbirlerinin yerine kullanılabilir. Alanın yazarlarının çoğunlukla kitap çalışmalarına verdikleri isimleri takip edilerek, bu çalışma içerisinde “savaş çalışmaları” adı, alanı betimleme açısından kullanılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmaya konu edinilen alanın ne olduğu ve ne olmadığı üzerine kısa bir tanımsal açıklama gereği doğmuştur.

2.1. Savaş Çalışmaları Disiplini Nedir?

Sosyal bilimlerin doğası gereği, toplumsal olguların açıklanmasına dönük teoriler normatif ya da ampirik olabilir. Bu çalışma kapsamında savaş çalışmaları olarak adı geçen disiplinde, normatif kuramlardan ziyade fazlasıyla ampirik metodolojiler tercih edilmektedir. Savaş kuramlarının çok büyük bir kısmını tek bir kitap çatısı altında toplayan Greg Cashman, “What Causes War: An Introduction to the Theories of International Conflict” adlı çalışmasında, savaş üzerine bilimsel çalışma yapmanın iki metodolojik perspektifi üzerinde durmaktadır.¹ Bunlardan biri, normatif unsurları temel alırken; diğeri ampirik yöntemlere eğilimindedir. Bir savaşta hangi araçların kullanılmasının etik olduğu ya da savaşın haklılık gerekçeleri gibi normlara dayalı unsurlardan ziyade, savaş çalışmaları, olaylar arasında neden sonuç ilişkileri kurmakta ve nedensellik ilişkisini biçimsel modellerle ya da nicel metotlarla kanıtlamaya çalışmaktadır. Başka bir deyişle, başta devletler arası olmak üzere, savaş çalışmaları savaş olgusunu ampirik yöntemlerle inceleyen disiplinin adıdır. Bu yönüyle disiplinin bibliyografyasını dikkate aldığımızda, aşağıdaki şekilde genel ve kapsayıcı bir tanıma ulaşabiliriz.

Savaş çalışmaları alanı, başta devletler arası savaş olgusu olmak

---

¹ Greg Cashman, *What Causes War: An Introduction to the Theories of International Conflict*, 2. Baskı, Rowman & Littlefield, Maryland, 2014, p. 1-3

üzere bunun nedenlerini, süreçlerini ve sonuçlarını, olay ve davranış sıklıklarına dayalı nicel ya da nitel veriler ile biçimsel modelleri kullanarak ampirik olarak açıklama amacı taşıyan disiplinler arası bir araştırma programıdır. Alan; siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, sosyoloji, tarih, iktisat ve antropoloji gibi sosyal bilim dallarının yanı sıra, analizler açısından istatistik ve modeller açısından da matematik biliminden fazlasıyla faydalanmaktadır. Yazarların birçoğu savaş çalışmaları disiplini için, disiplinin ampirik yöntemleri kullanmasından ötürü, çatışmaların “bilimsel” analizi (*scientific study of conflict*) ifadesini kullanmaktadır.²

Devletler arası veya devlet içi ilişkilerde topyekûn-sınırlı savaş, etnik temizlik, soykırım ve terörizm gibi kolektif siyasal şiddet örnekleri, tarih öncesi dönemlerden beri sıklıkla gerçekleşmektedir. Savaş, bu bahsedilen kolektif siyasal şiddet eylemlerinden sadece birini teşkil etmektedir. Alanın savaş için oluşturduğu tipolojilere göre, savaş; muhataplarına, amacına, büyüklüğüne ya da taraf sayısı açısından farklılaşabilir. Bunlara iç savaş, devlet-harici savaş ya da devletler arası savaş adı verilebilir.³ Bu açıdan bakıldığında, savaşın her bir türünün savaş çalışmalarının inceleme alanına girdiği görülse de, alanın öncü yazarlarının esasen devletler arası savaşlar ve askerleşmiş krizler üzerine eğildiği belirgindir. Bunun sebebi özellikle hâkim devlet merkezli uluslararası ilişkiler kuramlarına karşı bir

² Glenn Palmer, *Causes and Consequences of International Conflict*, (New York: Routledge, 2008), John Vasquez ve Marie T. Henehan, *The Scientific Study of War: A Text Reader*, Lexington Books, Oxford, 1999.

³ Savaş tipolojileri, yazarın savaşı inceleme biçimine göre birbirinden farklılaşabilir. Alanda savaşın amacına, nedenine ya da muhatapına bağlı olarak farklı savaş tipolojileri kullanılmaktadır. Alanda yaygın kabul edilen savaş tipolojisi Singer ve Small tarafından geliştirilen ve günümüzde de hâlen üzerinde çalışılan COW Projesi'nin tipolojisidir. Bu konuda bkz., Meredith Reid Sarkees and Frank Whelon Wayman, *Resort to War: 1816-2007*, COW Series, Washington, 2010, pp. 40-46; Meredith Reid Sarkess, Frank Whelon Wayman, J. David, Singer, “Inter-state, Intra-state, and Extra-state Wars: A Comprehensive Look at Their Distribution over Time: 1816-1997”, *International Studies Quarterly*, Vol.47, 2003.

meydan okuma olabilir. Nitekim alanın bulgularına bakıldığında, anarşi kuramlarına karşı hiyerarşi, güç dengesi kuramlarına karşı güç baskınlığı gibi ampirik olarak ispatlanabilir metotlarla karşılık vermeleri, bu meydan okumanın göstergesi olabilir.⁴

Uluslararası ilişkiler kuramlarında pozitivist ya da post-pozitivist neredeyse her metodolojik bakış, diğer uluslararası konuların yanı sıra, savaşın nedenleri üzerine de farklı neden-sonuç ilişkileri varsaymıştır. Savaş çalışmaları alanı ise sadece bununla ilgilenmekte olup, özellikle yönetsel açıdan diğer kuramlardan epey farklılaşır. Bu yönetsel farklılaşma, doğal olarak, alanın uluslararası ilişkiler teorilerinin temel varsayımlarına ilişkin bulgularında da farklılığa neden olur. Dolayısıyla, birçok yönüyle bu kuramlardan ayrılır. Başka bir deyişle, alanın öncüleri ve hâlihazırda katkıda bulunanlar realist, liberal, Marksist ya da konstrüktivist değildir. Bu yönüyle bir araştırma programı hâline gelen alan, bireysel çalışmalardan ziyade, farklı disiplinlerden bilim insanlarının da çoğunlukla katıldığı zengin bir akademik kitlenin ampirik çalışmalar yapmalarına olanak sağlamıştır.

Savaş çalışmaları alanının konu ve yöntem olarak odak noktası, en net biçimde Stuart A. Bremer tarafından ortaya konulmuştur. Bremer'e göre, savaş çalışmaları alanı (1) askerleşmiş uluslararası uyuşmazlıkların (*militarized interstate disputes*) meydana gelmesini, (2) askerleşmiş uluslararası uyuşmazlıkların yayılmasını, (3) askerleşmiş uluslararası uyuşmazlıkların değişimini, (4) devletler arası savaşların meydana gelmesinin nedenini, (5) devletler arası savaşların yayılmasını, (6) devletler arası savaşın değişim sürecini ve (7) devletler arası savaşın etkilerini açıklamak üzere yedi başlık altında toplanmaktadır.⁵ Burada Bremer'in başlıklarının her biri, alandaki onlarca bilim insanı tarafından gerek istatistikî yöntemlerle, gerekse biçimsel modeller aracılığıyla

6

Security
Strategies
Year: 12
Issue: 23

⁴ Cashman, *a.g.e.*, p. 224.

⁵ Stuart A. Bremer, "Advancing the Scientific Study of War", (der.) Stuart A. Bremer and Thomas R. Cusack, *The Process of War: Advancing the Scientific Study of War*, Gordon and Breach Publ. Luxembourg, 1995, p. 7-9.

birçok çalışmayla açıklanmıştır.⁶ Çatışma ve barış alanlarından farklı olarak, savaş çalışmaları alanının fazlasıyla devletler arası krizler ve savaşlar olduğu görülmektedir. Her ne kadar 1990'lardan sonra iç savaşların incelenmesi de alanın ilgisine girmişse de, hâlen devletler arası ilişkiler üzerinde fazlasıyla durmaktadır.

Bu bahsedilen yedi başlıkta araştırma yapmak; sayısız değişkenin, aktörlerin, aktör çiftlerinin (*dyads*), sistemlerin, olayların ve tipolojilerin hesaba katıldığı analizleri gerçekleştirmeyi gerektirir. Bunlar arasındaki nedenselliği araştırmak kuramsal varsayımların ve hipotezlerin sınanmasını ve modellerin geliştirilmesini sağlar. Dolayısıyla savaş çalışmaları alanı, özellikle devletler arasında krizin başlamasından savaşın sonlamasına kadar geçen her evreyi bu nedensellikte açıklamaya çalışan pozitif kuramcılık alanıdır.

Yukarıda bahsedilen yedi başlıkta araştırma yapan bilim insanlarının hem çalışmalarının başlıklarına bakıldığında, hem de yayınlarının sorunsallarına bakıldığında, tamamen bir nedensellik ilişkisi görülmektedir. İttifaklar ve savaş olasılıkları, sistemdeki kutuplaşma ve savaş davranışı, silahlanma ve tırmanma, güç ve savaş, rejim ve savaş, anarşi ve hiyerarşi ile devlet merkezli aktör analizinin tüm değişkenlerinin irdelenerek bu değişkenler arasında bir nedenselliğin aranması, bu yazarların çalışmalarının özünü oluşturmaktadır. Kaldı ki alandaki yazarların birçoğu da bu nedenselliği ifade eden “neden” (*cause*) kavramını çalışmalarının başlığı olarak kullanmıştır.⁷ Buradaki “neden” sözcüğü, sadece savaşın sebebini araştıran bir çalışma olmanın ötesinde, nedensellik ilişkisine de vurgu yaptığından

⁶ Yazarların konularına göre dağılımı ile ilgili çalışmalar yayımlanmıştır. Bu konuda bkz. Daniel S. Geller, J. David Singer, *Nations at War: A Scientific Study of International Conflict*, Cambridge University Press, 2000. pp. 198-203.

⁷ Farklı yöntemleri de kullansalar yazarların nedenselliğe bakışı benzer niteliktedir. Bunların çalışmalarına birkaç örnek vermek gerekirse, Stephen Van Evera, *Causes of War: Power and Roots of Conflict*, Cornell University Press, Ithaca and London, 1999; Jack. S. Levy and William R. Thompson, *Causes of War*, Wiley-Blackwell, UK, 2010; Richard Ned Lebow, *Why Nations Fight: Past and Future Motives of War*, Cambridge University Press, New York, 2010.

metodolojik bir önem taşımaktadır.

Savaş çalışmaları alanının neyi kapsadığı ya da hangi alanları ve hangi değişkenleri içerdiği dikkate alındığında, bir savaş durumuna etki eden tüm unsurları alanın içine dâhil etmek mümkündür. Alanın kapsamı genel anlamda devletler arası savaşları ve askerleşmiş uluslararası uyumsuzlukları kapsadığından, Bremer tarafından ortaya konulan oluşum ya da kendi tabiriyle “*genesis*” Şekil 1’de ifade edilmektedir.

Bremer’in “*genesis*” olarak tarif ettiği süreç, aslında savaş çalışmalarının hem veri bazlı analizlerinin, hem de kullandığı biçimsel modellerin temelini teşkil etmektedir. Başka bir deyişle, aşağıda, 1, 2, 3, 4, 5 ve 6 noktaları başlı başına ampirik analizlere tabi tutulurken; A, B, C, D, E, F ve G noktaları ile ifade edilen geçiş (*transition*) süreçleri de alanın yazarları tarafından modellere konu edilmiştir ve edilmektedir.

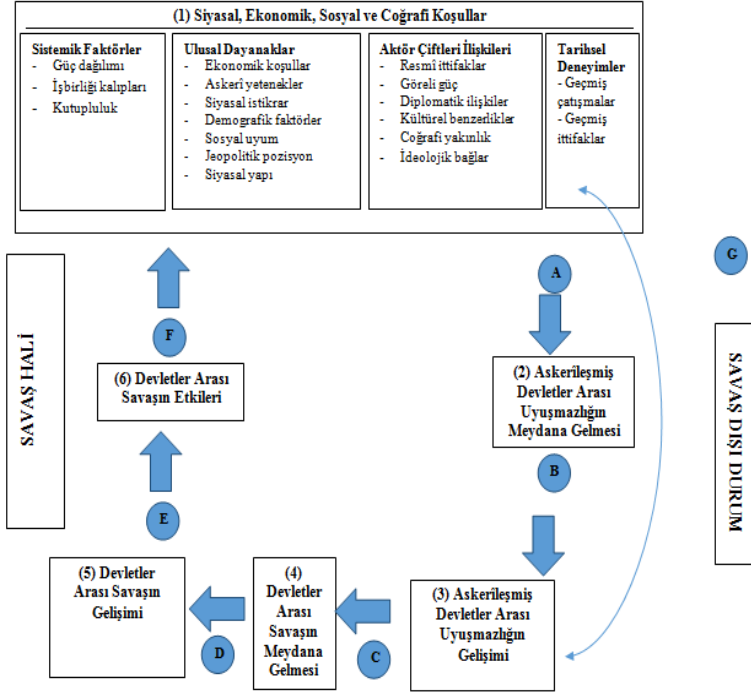
8

Security
Strategies

Year: 12

Issue: 23

Bilimsel Yöntemlerle Savaşın Nedenlerini Açıklama Yolu Olarak
Savaş Çalışmaları Disiplini

Şekil 1: Uluslararasılaşmış Askerî Uyuşmazlıklar ve Devletler Arası Savaşlar Oluşum Süreci⁸

2.2. Savaş Çalışmaları Disiplini Ne Değildir?

Günümüzde olduğu kadar geçmişte de kolektif siyasal şiddet eylemlerine ilişkin sistemli çalışmalar farklı disiplinlerden bilim insanları tarafından araştırılmıştır. Savaşma eylemi bilim insanları tarafından incelemeye değer bulunduğu, ilk akla gelen ismin Carl

⁸ Bremer, a.g.e., p. 13.

von Clausewitz olduğunu görmekteyiz. Clausewitz'in bakış açısından, savaş düşmanı iradeyi kabule zorlamamız için girişilen kuvvet kullanma eylemiyken, aynı zamanda politikanın başka araçlarla devamıdır.⁹ Teoride Hobbes'cu ve Makyavelist düşünceyle örtüşen Clausewitz ile savaş çalışmalarının yazarlarının ilgilendikleri alana bakıldığında, Clausewitz'in bakış açısının “dışında” bir entelektüel birikim olduğu görülmektedir. Clausewitz, savaşın doğası ve anlamı gibi kavramlara eğilmekte; bu da ona savaş stratejisinin babası unvanını kazandırmaktadır. Bir savaşta sevk ve idare, lojistik ve ordunun kabiliyetleri gibi durumların analiz edildiği çalışması, aslında savaş nedenlerinin ayrıntılı izahından ziyade, savaş sürecinin idaresi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Geleneksel anlamda strateji alanı, bir generallik sanatı olup,¹⁰ günümüzde askerî muhtevasını kaybederek farklı disiplinlerin kullandığı bir kavram hâline gelmiştir. Bu bağlamda savaş nedenlerinin kantitatif analizi üzerine eğilen savaş çalışmaları alanı, Clausewitz, Gray, Sun Tzu ve Moltke gibi stratejik çalışmalar ya da askerî tarih gibi alanlarından farklıdır. Ancak bu varsayım, savaş çalışmaları alanının strateji yazarlarını tümenden dışladığı anlamına gelmemektedir. Savaşı kazanmak için devletlerin ne yapması gerektiğinden ziyade, bir savaşın neden meydana geldiğini anlama çabası, savaş çalışmaları alanının hedefidir. Dolayısıyla Normandiya çıkarmasının hangi taktik hesaplarla yapıldığı, hilal taktığının ne olduğu ya da nükleer füzelerin ne zaman kullanılması “gerektiği” üzerinde durmaz. Bu alanın araştırmacıları, aktörleri bunları kullanmaya karar verdiren ve motive eden şeyin ne olduğu üzerinde odaklanarak savaşların nedenlerini, süreçlerini ve sonuçlarını bulmaya çalışır. Verdikleri eserler dikkatle incelendiğinde, alanın yazarlarının “olması gerekenden” ziyade “olanla” ilgilendiği görülmektedir.

Savaş çalışmaları alanı, sosyolojik unsurları daha fazla dikkate alan ve büyük ölçüde Johan Galtung öncülüğünde ilerleyen barış

⁹ Carl Von Clausewitz, *Savaş Üzerine*, (çev.) Selma Koçak, Doruk Yayınları, 2007, s. 29-30.

¹⁰ David J. Dunn, *The Fifty Years of Peace Research: A Survey and Interpretation*, Ashgate, Hampshire, 2005, p. 33.

çalışmaları alanından farklıdır.¹¹ Barış çalışmaları alanı da nicel verilerin analizini dikkate almakta ve ampirik yöntemlerin de kullanılmasına imkan tanımaktadır. Ancak temel farklılık şudur: Barış çalışmaları sadece devletler arası savaşları değil, kolektif siyasal şiddet eylemlerinin tümünü ele alırken; savaş çalışmaları alanının daha fazla devlet davranışlarını, rasyonaliteyi ve devletler arası savaşları temel aldığı görülmektedir. Sonuç olarak, savaş çalışmaları analitik ve davranışsal bir yaklaşımı benimserken; barış çalışmalarının post-modernist olduğu değerlendirilebilir.

Teknoloji ve küreselleşme ile çatışma alanında yaşanan dönüşüm kayda değerdir. Buna paralel olarak, çatışma sahasında da ciddi bir dönüşüm gözlemlenmektedir. Savaş çalışmaları içinde değerlendirilse de, daha çok çatışma araştırmacılarının üzerine eğildiği bir konu olan “savaşın dönüşümü” de savaş çalışmaları alanına dâhil edilebilecek bir konu değildir. Askerî endüstrinin nasıl değiştiği ve yeni aktörlerin çatışma sahasında nasıl belirdiği, daha çok stratejik araştırmalar ile çatışma dönüşümü (*conflict transformation*) alanının yazarları tarafından incelenmektedir. Dolayısıyla savaş çalışmaları alanı, sistemdeki aktörlerin “harekâtlarından” ziyade, bunların “hareketleri” ile ilgilenmektedir. Bununla beraber dünyada bu konu üzerine çalışmalar yürüten enstitülerinin birçoğu, savaş çalışmalarının bahsettiğimiz bağlamının dışında, çatışma dönüşümü ve askerî strateji gibi eğitimleri de vermektedir.

3. Savaş Çalışmaları Alan Yazınının Tarihçesi ve Alan İçi Yöntemsel Farklılıklar

Dünya neden belirli aralıklarla çok büyük savaşlar yaşamaktadır? Savaşın nedeni nedir? Devletin içindeki değişimler, dönüşümler, iktisadi göstergeler ya da gözlemlenebilir diğer değişkenler savaşı öngörmemize yardımcı olur mu? Güç, anarşi, denge ile devletler arası çatışma arasındaki nedensellik ilişkileri, dönemin kuramcılarının varsayımlarının tam tersi olabilir mi?

---

¹¹ Barış çalışmaları için bkz. Johan Galtung, “Violence, Peace, and Peace Research”, *Journal of Peace Research*, Vol. 6, No.3, 1969, pp. 167-191.

Tarihte belirli aralıklarla sistemin büyük bir savaşa sürüklenmesi, 1900'lerin başlarından beri akademik alanda tartışılan ve birçok yazarın ve düşünürün üzerinde fikir yürüttüğü bir alandır. Bu çabalar günümüzde hâlen tartıştığımız bazı uluslararası ilişkiler teorilerinin çıkış noktasını teşkil etmekle birlikte, esasen alan 1940'larda dünya ikinci bir büyük sistemik savaş görürken şekillenmiştir. Bu dönemde bazı bilim insanlarının savaş araştırmalarını bir bilim alanı hâline dönüştürdüğü görülmektedir.

Uluslararası ilişkiler teorisyenlerinin savaşın nedenlerini geleneksel yöntemlerle araştırdığı 1940'larda alternatif metodolojiler geliştirilmeye başlanmıştır. Bu dönemde doğa bilimlerinin yöntemlerinin sosyal bilimlere aktarıldığı ve tarih biliminin bir laboratuvar gibi kullanıldığı çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Lewis Richardson'un "Deadly Quarrels"¹² adlı eserinin ve Quincy Wright'ın iki ciltlik "A Study of War" adlı *opus magnumunun* yayınlanmasıyla birlikte, savaşın alternatif metotlarla açıklanan bir bilimsel alan olarak ortaya çıkmaya başlaması, uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde de en azından bir metodolojik ayrışmanın altını çizmektedir. Bu yazarlardan önce de bazı yazarların savaş konusunda sistematik çalışmaları bulunmakla birlikte, esasen günümüzde dahi Wright ve Richardson'un ortaya koyduğu savaş profili temel teşkil etmektedir.

Çatışma araştırmalarına bilimsel ve yöntemsel bir boyut esasen 1950'lerin başlarında oluşmuştur. Alanın öncüleri, Kenneth Boulding, matematikçi Anatol Rapoport, sosyal psikoloji uzmanı Herbert Kelman ve sosyolog Robert Cooley Angell tarafından 1957 yılında kurulan *Journal of Conflict Resolution* (çatışma çözümü dergisi) adlı dergi, çatışma konularını varsayımsallıktan sınanabilirlik aşamasına geçirme hedefiyle yayın hayatına başlamıştır. Boulding ve Rapoport daha sonra

---

¹² David Wilkinson, *Deadly Quarrels: Lewis F. Richardson and the Statistical Study of War*, Berkeley-LA-London, University of California Press, 1980; Quincy Wright, *A Study of War*, Vol. 1, Chicago, The University of Chicago Press, 1941; Quincy Wright, *A Study of War*, Vol. 2, Chicago, The University of Chicago Press, 1941.

“Barış Bilimi Toplumu”nu (*Peace Science Society-PSS*) kuracaklardır.¹³ Bu akımın kazandığı ivme ile çatışma araştırmalarında, David Singer ve Melvin Small’un çalışmaları bir okulun oluşmasını sağlayacaktır.

Ancak, yukarıda da kısaca belirtildiği gibi çatışma araştırması yapan tüm bilim insanları, bu yöntemlere katılmamışlardır. Eleştirel bir grup yazar savaş çalışmaları alanının yöntemlerinin sosyal dünyanın karmaşıklığını, inançlar, idealler, insan doğası gibi unsurları görmezden geldiğini belirterek nicelden çok nitel yöntemlerle ilerleyen, insani ve söylemsel verilere odaklanan yeni bir akımın doğmasını da sağlamıştır. Bu eleştirel grup, artık Kuzey Amerikan okulu olarak tanımlanan Barış Bilimi Topluluğu’nun dışında bulunan ve çoğunlukla davranışsal yöntemleri reddeden “Uluslararası Barış Araştırmaları Derneği”ni (*International Peace Research Association-IPRA*) kuracaklardır.¹⁴ Bu alanın yazarları alanı tanımlamak için “çatışma” ve “barış araştırmaları” kavramlarını sıklıkla kullanmaktadır.

Savaş çalışmaları alanında ise 1960’lara geldiğinde savaş bilimsel anlamda proje gruplarıyla çalışma dönemi başlamıştır. Bunlardan 1964 yılında başlayan Savaş Korelasyonları (*Correlation of War-COW*) Projesi, günümüzde de savaş çalışmaları içinde bir ekol hâline gelmiştir. Savaş çalışmalarının yazarlarının çok büyük bir kısmının aynı zamanda COW Projesi’nin araştırmacıları olması da bakış açımızı desteklemektedir. Dolayısıyla savaş çalışmaları alanının gelişimi ile COW projesinin sürecinin eşzamanlı ilerlediği kayda değerdir.

COW Projesi’nin savaş çalışmaları alanına katkıları birbirini takip eden beş aşamada gerçekleşmiştir.¹⁵ 1964 yılında başlayan ve

---

¹³Govinda Clayton, *Quantitative and Econometric Methodologies*, (der.) Edward Newman ve Karl DeRouen, Jr. *Routledge Handbook of Civil Wars*, Routledge, New York, 2014, p.28.

¹⁴ Clayton, a.g.m., s.28-29

¹⁵ Melvin Small and J. David Singer, “Patterns in International Warfare, 1816-1965, *Annals of American Academy of Political Science and Social Science*, Vol. 391-Collective Violence, September 1970. Ayrıca bkz. Susumu Suzuki, Volker Krause and

1972 yılında sonlanan ilk aşamada projenin kökenleri, mantıksal çerçevesi, teorik varsayımları, rakamsal göstergeleri ve veri setleri hazırlanmıştır.¹⁶ Bunlara dayanarak başta uluslararası sistemin analizi olmak üzere dikey ve yatay olarak ifade edilen çeşitli yapılar parametrik olarak tasnif edilmiştir. Bu parametrelere dayanarak ittifaklar, hükümetler arası örgütlere üyelikler, kapasite dağılımı ve yoğunlaşması, kapasitelerine ve diplomatik statülerine göre devletlerin sıralanması gibi konular yine bu aşamada araştırılmıştır. Projenin odak noktası savaş nedenlerine ve savaş yatınlığına ilişkin kantitatif analizler olduğundan, bu amaca ulaşmak için proje devletler arası sisteme, uluslararası savaşların gerçekleşme durumuna, askerî ittifaklara ve uluslararası uyuşmazlıklara ilişkin diğer konular üzerine veri setleri geliştirmiştir.¹⁷ Projenin en önemli sorunsalı, savaşa neden olan ve savaşla sonuçlanmayan askerileşmiş uluslararası uyuşmazlıklar arasındaki farkları bulmak ve bir açıklama getirmektir. 1973’de başlayan ve 1980’de sonlanan ikinci aşamasında “realpolitik” modellerin sistem düzeyinde ampirik yöntemlerle incelenmesine dayanmaktadır. Bu aşamanın odak noktasını savaşı öngörebilirlik sağladığı varsayımına dayanan sistemin kutupları, askerî artırımlar ve silahlanma yarışları oluşturmaktadır. Bu aşama geçmiş veri setlerinin yeniden gözden geçirilmesini de sağlamıştır. Üçüncü aşamaya gelindiğinde artık savaşa ilişkin ampirik bulgular, alanda yer almaya başlamış ve kümülatif bir birikim büyük ölçüde oluşmuştur. 1981-1990 yılları arasında gerçekleşen üçüncü aşamada aktör çiftleri ya da eşleşmeler (*dyads*) üzerinde durularak askerileşmiş uluslararası uyuşmazlıklara ampirik açıklamalar getirilmiştir. Aktör çiftlerine dayalı analizlerin yapılabilmesi

---

J. David Singer, “The Correlates of War Project: A Bibliographic History of the Scientific Study of War and Peace-1964-2000”, *Conflict Management and Peace Science*, Cilt 19, Sayı 2, 2002, pp. 71-73.

¹⁶ J. David Singer and Melvin Small, *The Wages of War 1816-1965: A Statistical Handbook*, John Wiley & Sons Publ., New York/London, 1972; J. David, Singer, “The Correlates of War Project: Interim Report and Rationale: Research Note”, *World Politics*, Vol. 24, 1972.

¹⁷ Suzuki, Krause ve Singer, *a.g.m.*, pp. 71-72.

için COW projesi, fazlasıyla kapasite değişkenliği, beklenen fayda kuramı ve caydırıcılık üzerine yoğunlaşmıştır. Bu dönemde dünyada iç savaşların, uyuşmazlıkların ve krizlerin artması ile birlikte toplumsal niteliği yüksek veri setleri oluşturulmaya başlanmış ve devlet merkezli hipotez testlerinin yanı sıra, toplum düzeyinde de benzer metotlar uygulanmaya başlanmıştır. 1991 ile 2000 yılları arasında gerçekleşen dördüncü aşamada, COW projesi, “realpolitik” ve liberal hipotezleri sınavan çok değişkenli modellerin veri bazlı analizini gerçekleştirmeye başlamıştır. Üçüncü ve ikinci aşamada bahsedilen konuların yanında, bu dördüncü aşamada uluslararası ticaret, örgütlere üyelik, rejim türü (özellikle demokrasi) ve kültür gibi alanlar, savaşı öngörmenin bir parametresi olarak değerlendirilmiştir. İlk aşamadaki görüşlerin aksine, bu dönemde savaşın yalnızca askerleşmiş uluslararası uyuşmazlıklardan meydana gelmediği, devletler arası rekabet ve tekrarlayan siyasi çatışmaların da savaşın başlamasında önemli bir unsur olduğu tespit edilerek uluslararası rekabete ilişkin nicel verilere dayalı çalışmalara başlanmıştır.¹⁸ Son aşama ise 2000 yılı ile günümüz arasında geçen dönemdir. Bu dönemde yapılan çalışmalar genel anlamda geçmiş dönemlerde elde edilen bulguların derlemelerinden oluşurken, bu dönem devlet dışı örgütlere ilişkin veri setlerinin ve iç savaşlara ilişkin verilerin güncellendiği dönemdir. COW projesi devam ederken, onunla aynı dönemde farklı yazarlar da benzer metotlarla savaş çalışmalarına katkıda bulunmuştur.

Savaş çalışmalarının yazarlarının tümünün özellikle savaşın nedenleri üzerine yoğunlaştığı çalışmalarında görülmektedir. Bremer vd, alanın yazarlarını yöntemsel açıdan ayırarak üç grupta toplamaktadır. Buna göre ilk grup, 1942’de Quincy Wright’ın “A Study of War” adlı eseriyle başlayarak savaş nedenlerini araştıran yazarlardır. İkinci grup, 1960’da Lewis Fry Richardson’un “Arms and Insecurity” ve “Statistics of Deadly Quarrels” adlı eserleriyle istatistiksel modelleri ve yöntemleri kullandığı grup ve onu takip eden yazarlardır. Son grup ise 1982’de

¹⁸ Suzuki, Krause ve Singer, **a.g.m.**, pp. 71-72.

“Resort to Arms” adlı eseri yayınlarak savaş çalışmaları içinde hâkim konumda bulunan ve yukarıda da bahsedilen David Singer ve Melvin Small’dur.¹⁹ Bununla birlikte, bu yazarların tümü pozitivist ve nicel analizleri benimseyen yazarlar olmakla birlikte, çalışmaların yöntemlerinde bazı farklılıklar bulunmaktadır ve kanımızca üç grupta toplanabilir:²⁰

Alanın ilkleri, uluslararası sistemin dönüşümü ile sistemik bir savaşın meydana gelmesi arasındaki ilişkiyi açıklayan döngüler üzerine yoğunlaşmıştır. Sonrasında gelenler ise savaşlara ilişkin bilgileri rakamsallaştırılmadan sınıflandırma çalışması yapmaktadır. Bunlar genel savaş eğilimleri konusunda bilgi demetleri hazırlayarak ileri düzey matematiksel araçları kullanmamaktadır. Alandaki diğer bir okul ise en ileri istatistiksel metotlar ya da matematiksel modeller kullanmaktadır.

Bunlardan birinci grup yazarlar, büyük ölçüde sistemik ya da genel savaşlar üzerine eğilen ve nicel veriler aracılığı ile belirli aralıklarla dünyanın başat güçlerinin savaşa sürüklendiğini öngören döngü kuramcılarıdır. Bunlar Nikolai Kontratıeff,²¹ Pitirim Sorokin,²² A.F.K. Organski ve Kugler,²³ George Modelski, William Thompson²⁴

16

Security
Strategies
Year: 12
Issue: 23

---

¹⁹ Stuart Bremer, Cynthia Cannizzo, Charles W. Kegley, James Lee Ray, “The Scientific Study of War: A Learning Package”, (der) John A. Vasquez and Marie T. Henehan, *The Scientific Study of Peace and War: A Text Reader*, Lexington Books, Maryland, 1999, pp. 375-376

²⁰ Özellikle belirtmek gerekir ki bu alt başlıklar altında belirtilen yazarlar, savaş çalışmaları alanında eserler veren yazarlardan sadece birkaçıdır. Sınıflandırarak açıkladığımız her bir grubun içine onlarca yazar dahil olmaktadır. Konuyu sınırlandırmak açısından sadece bazı yazarların isimlerine yer verilmiştir.

²¹ Goldstein, Joshua S., “Kontratıeff Waves as War Cycles”, *International Studies Quarterly*, Vol. 29, 1985; Goldstein, Joshua S., *Long Cycles: Prosperity and War in the Modern Age*, Yale University Press, New Haven and London, 1988.

²² Pitirim A. Sorokin, “A Survey of the Cyclical Conceptions of Social and Historical Process”, *Social Forces*, Vol. 6, No. 1, September 1927.

²³ Jacek Kugler ve Organski, A.F.K., “The Power Transition: A Retrospective and Prospective Evaluation”, (ed.) Manus Midlarsky, *Handbook of War Studies I*, Michigan Uni. Press, Boston, 1989.

ve Charles F. Doran²⁵ gibi yazarların yanı sıra, Chase Dunn²⁶ ve Robert Gilpin²⁷ gibi teorisyenlerin bulgularına da sıklıkla atıfta bulunurlar. Bunların ortak özellikleri, sistemin özelliklerinin ve devletin içsel değişkenlerinin dikkate alınmasıyla uluslararası sistemdeki 50, 100 ve 150 yıllık döngülerin incelenmesidir. Döngülerin incelenmesi, sistemik savaşların nedenlerini ortaya çıkarma konusunda önemlidir. Çünkü bu bahsettiğimiz döngü kuramcılarının neredeyse her biri, farklı bilim dallarından ve farklı değişkenlerden benzer verilere ulaşarak alana önemli katkılarda bulunmuştur.

İkinci grup yazarlar, yukarıda bahsedilen COW Projesi'nin yazarlarının kullandığı veri setleri ve nicel analizleri yoğun bir biçimde kullanan Lewis Fry Richardson, Quincy Wright, Small ve Singer, ile bunları takip eden Paul Diehl, Stuart Bremer, Glenn Palmer, Kristian Skrede Gleditsch, Bruce Bueno de Mesquita, Dinna Zinnes, Gary Goertz, Charles Gochman, Russel Leng, Nazli Choucrive Robert North, Manus Midlarsky Henk Houwelling ve Jan Geert Siccama ve Zeev Maoz gibi araştırmacıdır.²⁸ Bu yazarların nicel verileri son derece yoğun biçimde kullandığı, analizlerin çok büyük ölçüde rasyonalist olduğu ve ana akım uluslararası ilişkiler teorilerinin savaşın nedenlerine ilişkin varsayımlarını kendi yöntemleri ile sınamaya tabi tuttıkları görülmektedir. Savaş çalışmaları alanı içinde en kalabalık araştırma grupları ve projeler bu ikinci grup yazarlar içerisinde olup

²⁴ George Modelski and William R. Thompson, "Long Cycles and Global War", (ed.), Manus Midlarsky, *Handbook of War Studies I*, Michigan Uni. Press, Boston, 1989; William R. Thompson, "Polarity, the Long Cycle, and Global Power Warfare", *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 30, No. 4, December 1986.

²⁵ Charles F. Doran, *Systems in Crisis: New Imperatives of High Politics at the Century's End*, Cambridge University Press, Cambridge and NY, 1996.

²⁶ Christopher Chase Dunn, Peter Grimes, "World System Analysis", *Annual Review of Sociology*, Vol. 21, 1995.

²⁷ Robert Gilpin, *War and Change in World Politics*, Cambridge University Press, New York, 1989.

²⁸ Burada bahsedilen yazarlar ve çalışmaları hakkında yayımlanan bibliyografik birleştirmeler için bkz. Geller and Singer, *a.g.e.*, pp. 198-202.

bunların çalışmalarını yorumlamak, sayısal yöntemler ya da istatistik gibi bazı diğer bilim dallarına da vakıf olmayı gerektirmektedir.

Üçüncü ve son grup yazarlara bakıldığında, bunlar daha çok tarihsel analizler yapan ve olay sıklıklarını tarihsel anlatılar aracılığı ile açıklayanlardır. Bu yönüme rakamları da dâhil eden Frederick Adams Woods ve Alexander Baltazly, John A. Vasquez, Kalevi Holsti, Geoffrey Blainey, (Wright bu gruba da dâhil edilebilir), Collier ve Anneke Hoffler, George Stoesinger, Dale Copeland ve Richard Ned Lebow gibi yazarların çalışmaları dikkate değerdir.²⁹

Bu bahsettiğimiz üç grup yazar, metodolojik olarak birbirlerinden bütünüyle farklı araştırmacılar değildir. Yalnızca aynı sorunsalı aynı perspektifle farklı yollardan araştıran kişilerdir. Yöntemsel farklılıklar (örneklem büyüklüğü, kullanılan analiz yöntemi, vb) nedeniyle aynı konuda farklı sonuçlar buldukları çalışmalar da bulunmaktadır.

Dolayısıyla savaş çalışmaları, konularına göre ayrılmış ve her yazarın bir uzmanlık alanı bağlamında eserler ortaya koyduğu bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yazarlar “savaş neden çıkar?” sorusuna cevap ararken ihtiyaç duydukları materyali geliştirerek aslında bir yöntemsel kapı açmıştır. Bu nedenle öncelikle savaş çalışmaları araştırmacılarının hangi yöntemleri kullanarak hipotez testlerini geliştirdiklerini açıklamakta fayda görülmektedir.

Türkçe literatürde güvenlik ve strateji bilimlerine ilişkin pek çok çalışma bulunmaktadır. Hatta bunlar “savaş” başlığı ile yayınlanmıştır.

---

²⁹ Geoffrey, Blainey, *Causes of War*, MacMillan Press, 3. Baskı, London, 1988; Kalevi J. Holsti, *Peace and War: Armed Conflict and International Order: 1648-1989*, Cambridge University Press, 1998; Vasquez, John A., *The War Puzzle Revisited*, Cambridge University Press, New York, 2009; Vasquez, John, “Why Do Neighbors Fight? Proximity, Interaction, or Territoriality”, *Journal of Peace Research*, Cilt. 32, Sayı.3, 1995; Vasquez, John and Marie T. Henehan, “Territorial Disputes and the Probability of War 1816-1992”, *Journal of Peace Research*, Cilt. 38, Sayı. 2, 2001; Woods, Frederick Adams and Baltazly, Alexander, *Is War Diminishing? A Study of Prevalance of War in Europe from 1450 to the Present Day*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1915.

Ancak yukarıda bahsedilen yöntemleri içeren savaş nedenleri ve kuramlarına yönelik Türkçe birkaç çalışma dikkat çekmektedir. Erhan Büyükkakıncı editörlüğünde hazırlanan “Savaş Kuramları: Temel Düşünürler ve Yaklaşımlar”,³⁰ Haldun Yalçinkaya’nın “Savaş: Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı”³¹ ve Muzaffer Ercan Yılmaz’ın “Savaş ve Uluslararası Sistem”³² adlı çalışmaları kuramsal anlamda Türkçe literatür açısından önemli çalışmalardır. Öte yandan, savaş çalışmaları alanının referans kitaplarından biri olan John A. Vasquez’in “The War Puzzle” çalışması, “Savaş Bulmacası”³³ adıyla Haluk Özdemir tarafından Türkçe literatüre kazandırılmıştır. Sigmund Freud ile Albert Einstein’in mektuplarının derlemelerinden oluşan “Warum Krieg?” adlı çalışma da “Niçin Savaş?” adıyla Emre Ak tarafından Türkçe’ye çevrilmiştir.³⁴ Tüm bu çalışmalar “neden savaşıyoruz?” sorusuna cevap arayan çalışmalardır.

4. Savaş Nedenlerinin İncelenmesinde Metodoloji

Hobbes’un tanımına göre, savaş ardışık üç davranışın meydana gelmesi ile oluşur. İnsanlar eşit doğarlar. Eşitlikten güvensizlik doğar. Güvensizlik savaşı yaratır.³⁵ Öte yandan, Clausewitz’e göre, savaş politikanın başka araçlarla devamıdır.³⁶ Kant’a göre, demokratik cumhuriyetler savaşmazlar. Örneğin John Keegan’a göre, savaş Clausewitz’in dediği gibi bir şey olsaydı, her şeyi açıklamak son derece basit olurdu.³⁷ Ya da Hobbes ile Kant’ın dediği gibi olsaydı

³⁰ Erhan Büyükkakıncı (der.), *Savaş Kuramları Temel Düşünürler ve Yaklaşımlar*, Adres Yayınları, İstanbul, 2015.

³¹ Haldun Yalçinkaya, *Savaş-Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı*, İmge Kitabevi, Ankara, 2008.

³² Muzaffer Ercan Yılmaz, *Savaş ve Uluslararası Sistem*, Dora Yayınları, Bursa, 2013.

³³ John A. Vasquez, *Savaş Bulmacası*, (çev.) Haluk Özdemir, 1. Baskı, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul, 2015.

³⁴ Albert Einstein ve Sigmund Freud, *Niçin Savaş*, (çev.) Ayraç Yayınları, Ankara, 2009.

³⁵ Thomas Hobbes, *Leviathan veya Bir Din ve Dünya Devletinin İçeriği, Biçimi ve Kudreti*, (çev.) Semih Lim, YKY, 10. Baskı, İstanbul, Ocak 2012, ss. 99-101.

³⁶ Clausewitz, *a.g.e.*, s. 45.

³⁷ John Keegan, *Savaş Sanatı Tarihi*, (Çev.) Selma Koçak, Doruk Yayınları, 2007, s. 22.

savaşın nedenini bulmuş olacaktık. Dolayısıyla savaş gibi kompleks sistem arızalarının incelenmesi, yaşadıkları dönemleri dikkate alan düşünürlerin çok ötesinde, farklı yöntemlerle ve geniş bir perspektif ele alınarak incelenmesi gerekliydi. Dolayısıyla savaş tarihçileri ayrı ayrı ve birbirinden farklı gerçekleşen savaşları incelerken, savaş çalışmaları alanı yüzyıllardır devam eden savaş olgusunun dinamiklerini ve devletlerin savaş eğilimlerini belirli genelleştirmelerle açıklama çabasına girmiştir. Bu, uluslararası ilişkilerin geleneksel bakış açılarına ciddi bir metodolojik muhalefet getirirken, aslında uluslararası ilişkiler disiplini içindeki ikinci büyük tartışmanın da başlamasına neden olmuştur. Eleştiriler almakla birlikte, savaş çalışmaları, pozitif bilimlerin yöntemlerinden ciddi biçimde faydalanmıştır. Uluslararası ilişkilerde geleneksel kuramcılığın fazla Avrupa merkezci oluşu, savaş çalışmalarının verilerinin tüm küreyi kapsayacak şekilde planlanmasını da sağlamıştır. Dolayısıyla tüm küre için geçerli olan bir olgunun, dünyanın başat güçlerine göre yorumlanmasının dışında, Hindî Çin, Güney Amerika, Doğu Afrika ve ana akım kuramcılarının aslında “çok dikkate almadığı” bölgelerin de analizlere dâhil edilmesini sağlamıştır. Özellikle 1990 sonrası dönemde oluşturulan veri setlerinin, dünyanın her bölgesi hakkında güncel bilgi sağlaması noktasında önemli olduğu düşünülebilir. Geniş kapsamlı analizler sonucunda elde edilen benzerlikler, savaşı teorileştirmenin en önemli aşamasıdır. Dolayısıyla savaş teorilerinin oluşturulması için alanın belirli yöntemleri sistematik biçimde uygulaması gerekmektedir.

Buradan hareketle, savaş çalışmalarının yöntemlerinin (1) nicel analizler ve (2) biçimsel modeller üzerine kurgulandığı söylenebilir. Oyun kuramcılarının alana katkıları da yadsınamayacak düzeydedir.

4.1. Veri Analizleriyle Savaşın Nedenlerini Açıklamak

Alanın metodolojisinde, birbirine sıkı sıkıya bağlı üç konunun oldukça önemli olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi, savaşın “tanımı”dır. İkincisi, araştırma örnekleminin oluşmasını sağlayan “savaş listeleri”dir. Üçüncüsü ise, “veri analizi” kısmıdır. Aslında ilk iki konunun, üçüncüsünün hazırlık aşaması olduğu değerlendirilebilir.

Her silahlı çatışma savaş olarak kabul edildiğinde, sınırı

bilinmeyen bir araştırma örneklemini ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle alanın yazarları, savaşı unsurlarını belirleyen ölçütler ortaya koyarak örneklemelerini daraltma yoluna gitmiştir. Örneğin Wright'a göre "en az 50.000 kişilik bir silahlı gücün dâhil olduğu ve uluslararası sistemin üyeleri arasında gerçekleşen her çatışmayı savaş durumu" olarak kabul etmektedir. "Çatışma" kavramı her ne kadar günümüzde devletler arası ya da devlet içi siyasal şiddeti tanımlamak için kullanılsa da, aslında kavramın içeriği bazı yazarlar açısından oldukça geniştir. Örneğin Gochman ve Leng'a göre çatışma; olayları, uyuşmazlıkları, krizleri ve savaşları da içine alan genelleyici bir terimdir. Dolayısıyla bir çatışmada verilen ölü (kayıp) sayısı, savaş olgusunu diğer çatışmalardan ayırmayı kolaylaştırarak onun "büyüklüğü" konusunda bilgi vermektedir.³⁸ Savaş çalışmaları alanının bir savaşı diğer çatışma türlerinden ayırmasını doğrudan büyüklüğe bağlaması ve bu büyüklüğü de savaş nedeni ölü sayılarının belirlediği konusundaki varsayımı, savaşı tanımlamayı kolaylaştırmıştır. Bu bakış açısına göre "savaş, askerî örgütlenmeler arasında aktif biçimde sürdürülen ve en az 1000 savaş nedeni ölümlü sonuçlanan bir çarpışma biçimidir".³⁹

Bu tanımlama çabaları, yöntemin ikinci aşaması olarak belirlediğimiz savaş listelerinin oluşturulmasını sağlamıştır.⁴⁰ COW Pojesi bu tanıma göre belirlediği savaşlardan örneklemini oluştururken, buna eleştiren diğer yazarlar da farklı savaş listeleri oluşturmuştur.⁴¹

³⁸ Charles S. Gochman and Russell J. Leng, "Militarized Disputes, Incidents, and Crises: Identification and Classification", *International Interactions*, Vol. 14, No.2, 1987, p. 160; Small and Singer, "Patterns in International Warfare", p. 147; ayrıca Jack S. Levy, Clifton Morgan, "Frequency and Seriousness of War: An Inverse Relationship?", *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 28, No.4, December 1984.

³⁹ Sarkees and Wayman, *Resort to War...*, p. 61

⁴⁰ Kristian Skrede Gleditsch, "A Revised List of Wars Between and within Independent States: 1816-2002", *International Interactions*, Vol. 30, 2004., p. 244. Ayrıca Lebow'un savaş listesi için bkz, Lebow, *a.g.e.*, pp. 227-247, Holsti'nin savaş listesi için Kalevi J. Holsti, *Peace and War: Armed Conflict and International Order: 1648-1989*, Cambridge University Press, 1998. pp. 48-49, 85-87, 140-142, 214-216.

⁴¹ Gleditsch, *a.g.m.*, p. 244.

Savaş listeleri metodolojik olarak araştırmacının örnekleme olmakla birlikte, eleştiriye de oldukça açıktır. Nitekim aynı dönemi inceleyen yazarların savaş listeleri, meydana gelen savaşların sayıları açısından farklılaşabilmektedir. Bu savaş listelerinin oluşturulması, aynı zamanda yazarlar tarafından geliştirilen tipolojilere uygun olarak belirli verilerin bu listelere dâhil edilmesini de sağlamaktadır. Başka bir deyişle, savaşlara ilişkin bilgiler savaş listelerine eklendiğinde, araştırmacının nicel analizlerini yapabilmesi için gerekli olan veri seti oluşmaktadır. Dolayısıyla örneklemin büyüklüğü, tutarlılığı, tipolojilerin oluşturulması bu açıdan önemlidir.

Savaşın nedenlerine ilişkin son kısım ise verilerin analiz kısmıdır. Bu kısımda ilk iki aşama aracılığı ile elde edilmiş verilerin bilimsel araştırma yöntemlerinin özellikle nicel anlamda analizi söz konusudur. Bu analizlerin yapılması için henüz veri seti hazırlanmadan bazı sorunsalların oluşturulmasını gerektirmektedir. Örneğin, en fazla hangi devletler savaşmaktadır? İttifaklar savaşa mı neden olur yoksa sistemi istikrarlı hâle mi getirir? Savaşa en fazla neden olan uluslararası sistem biçimi hangisidir? Demokratik devletler daha mı az savaşır? Ülkedeki etnik ayrışma seviyesi, iç savaşların oluşumunda etkili olur mu? Devletler güçlendiği zaman daha mı fazla savaşa yatkın hale gelirler? Bu sorular sonsuz sayıdadır. Bazı yazarlar, liderlerin yaşlarının dahi hesaba katıldığı çalışmalar yayınlamıştır.⁴²

Savaş çalışmaları alanının hazırladığı verilerin analizinden elde edilen bilgiler, çeşitli dönemlerde derlemeler hâlinde araştırmacıların dikkatine sunulmuştur. Kanımızca bunlardan birkaçı savaş çalışmaları alanının bulgularını anlamak açısından önem taşımaktadır. COW Projesi'nin bulgularının ortaya konulduğu ve her bir savaşın tek tek anlatılarının da bulunduğu "*Resort to War: 1816-2007*" adlı çalışma, içerik anlamında nicel bulguların nasıl bir sonuç ortaya çıkardığının

---

⁴² Michael Horowitz, Rose McDermott and Allan C. Stam, "Leader Age, Regime Type, and Violent International Relations", *Journal of Conflict Resolution*, Vol.49, No. 5, October 2005, p. 682.

görülmesi açısından kapsamlı bir çalışmadır.⁴³

4.2. Biçimsel Modellerle Savaşın Nedenlerini Açıklamak

Savaş çalışmaları alanının savaşın nedenlerini, süreçlerini ve sonuçlarını açıkladığı bir diğer yöntem ise biçimsel modellerdir. Pozitivist yöntemlerin uluslararası ilişkiler alanında uzun bir süreden beri uyguladığı biçimsel modeller, savaşın nedenlerine ya da savaşın meydana gelmesini etkileyen değişkenlere göre kullanılmaktadır. David Singer, veri temelli analizlerin uygun bir entelektüel çerçeveye eklenmedikçe büyük bir atılım yakalanamayacağını ileri sürmüştür.⁴⁴ Michael Intriligator, 1982 yılında yayınladığı çalışmasında, çatışma kuramlarına eğilen yazarlar için hangi modellerin savaş davranışına ilişkin hangi konularda kullanılabileceğini incelemiştir.⁴⁵ Analitik yaklaşımlar, savaş çalışmalarında değil; aynı zamanda uluslararası güvenlik araştırmalarında da kullanılmaktadır. Silahlanma yarışları, savaş başlatma ya da sonlandırma, savaşın süresi (*duration research*), tehditler, krizler ve tırmanma süreçleri gibi savaşla ilişkilendirilmesi mümkün konuların modeller aracılığı açıklanması, alan yazarlarının üzerine eğildiği bir konudur.⁴⁶ Bu bahsedilen olguların açıklanmasında, diferansiyel eşitlikler, karar ve kontrol teorileri, oyun teorisi, pazarlık teorisi, belirsizlik modelleri, istikrar teorisi, aksiyon-reaksiyon modelleri ve örgüt teorisi gibi analitik yaklaşımların kullanıldığı görülmektedir.⁴⁷ Özellikle oyun teorisi modelleri savaş çalışmalarının yazarları tarafından karar verme ve rasyonel tercihler gibi konularda sıklıkla kullanılmaktadır.

⁴³ Sarkees ve Wayman, *Resort to War...*, pp. 541-562.

⁴⁴ J. David Singer, "Metaphors and Models in the Explanation of War", (der.) Stuart A. Bremer ve Thomas R. Cusack, *The Process of War: Advancing the Scientific Study of War*, Gordon and Breach Publ. Luxembourg, 1995.

⁴⁵ Michael D. Intriligator, "Research on Conflict Theory: Analytic Approaches and Areas of Application", *Journal of Conflict Resolution*, June 1982, pp. 307-327.

⁴⁶ Intriligator, *a.g.e.*, p. 309.

⁴⁷ Intriligator, *a.g.e.*, pp. 308-309.

5. Savaş Çalışmalarının Analiz Düzeyleri

Uluslararası ilişkilerde teorileştirmenin önemli aşamalarından birinin analiz düzeylerinin belirlenmesi olduğu yukarıda belirtilmişti. Dolayısıyla savaş çalışmaları alanında da savaş olgusunu hangi düzeylerde ampirik analizlere konu edildiği, uluslararası ilişkiler alanı ile benzerlik taşımaktadır. Savaş çalışmaları alanında analiz düzeyleri denildiğinde akla ilk gelen, David Singer'ın konuya ilişkin makalesi olsa da, esasen alanın birikiminin kümülatif hale gelmesiyle yeni analiz düzeylerinin araştırma programlarına konu edildiği görülmektedir. Waltz'un "İnsan, Devlet ve Savaş" çalışmasında ileri sürdüğü ve yapısalcı teorilerin benimsediği birey, devlet ve sistem gibi üçlü analiz düzeyi, devlet-içi çatışmaların artmasıyla "toplum" gibi bazı değişkenlerin de analizlere katılmasını zorunlu hâle getirmiştir. Bununla birlikte, devlet düzeyli analizin fazlasıyla devletin rejimine odaklanması ve sistem analizinin büyük ölçüde sistemik yapının kutuplarına yoğunlaşması, sığ analizlere neden olmuş; bu nedenle aktör çiftleri (*dyads*) de yeni bir analiz düzeyi olarak savaşların nedenlerinin araştırılmasında önem kazanmıştır. Savaş çalışmaları alanının kümülatif birikimi ilerledikçe bunları derleyen ve araştırmacılarla paylaşan çalışmalarda, aktör çiftleri kavramı bir analiz düzeyi hâline gelmiştir. Örneğin Manus Midlarsky tarafından derlenen farklı zamanlarda yayınlanmış üç ciltlik "Handbook of War Studies" adlı çalışmada, yukarıda bahsedilen yöntemlerle ileri sürülen savaş teorilerinin üç başlık altında değerlendirildiğini görmekteyiz. Birinci başlık, yapı tabanlı savaş teorileri olup uluslararası sistemin yapısına dayalı savaş nedenlerini ele almaktadır. Sistemin durumu, uluslararası çatışmaların yayılması, uzun döngüler, hiyerarşik denge durumları gibi yapıya dayalı unsurların sistemik savaş teorileri olarak adlandırılabilir.⁴⁸ İkinci başlık, aktör çiftlerine (*dyadic*) dayalı savaş teorileridir. Bu düzeydeki teoriler güç geçiş teorisi, beklenen fayda teorisi, silahlanma yarışları ve çatışma sarmalı gibi devletlerin birbirlerine karşı

⁴⁸ Manus I. Midlarsky, *Handbook of War Studies*, pp. 1-143.

yürüttükleri aksiyon reaksiyon süreçlerine dayalıdır. Son olarak, üçüncü başlık, devletlerin içsel değişkenlerine dayanan devlet merkezli savaş teorileridir. Bunlar arasında yanıl basınç (*lateral pressure*) teorisi, oyalayıcı savaş teorisi (*diversionary theory*) ve kamuoyu gibi unsurlar görülmektedir.⁴⁹

Bununla birlikte Daniel S. Geller ve J. David Singer tarafından yayımlanan “Nations at War: A Scientific Study of International Conflict” adlı çalışma, savaşın nedenlerinin analizini birkaç analiz düzeyi ile açıklayarak alandaki yazarların bulgularını bu analiz düzeyleri içinde sınıflandırmıştır.⁵⁰ Bu bağlamda çalışmada dört farklı analiz düzeyi görülmektedir. Bunlar (i) savaş yatkını devletler, (ii) savaş yatkını aktör çiftleri (*dyads*), (iii) savaş yatkını bölgeler ve son olarak (iv) savaş yatkını sistemlerdir. Her bir analiz düzeyinde birbirinden farklı değişkenlerin hesaba katıldığı görülmektedir. Bu yatkınlık kavramıyla kastedilen, bir önyargı ya da taraflı bir bakış değildir. Yatkınlık, nicel veriye dayalı analiz edildiğinden, olayın görülme sıklığı ve zaman içindeki sürekliliğiyle ilgilidir. Bu çalışmalardan hareketle belirli durumların, rejimlerin, sistemlerin ya da devletlerin mukayeseli olarak diğerlerinden daha fazla savaşa yatkın olup olmadığının ampirik incelenmesi sonucu bu çalışma ortaya çıkmıştır.

Savaşın nedenlerini, süreçlerini ve sonuçlarını açıklama konusunda yapılan ampirik analizleri ve bunların sonucu olarak ileri sürülen teorileri en kapsamlı şekilde analiz düzeylerine ayırarak derleyen çalışma Cashman tarafından yapılmıştır. Alandaki kümülatif bilginin en basit anlatımıyla tedvin edildiği çalışmasında, analiz düzeylerine ilişkin benimsenen yöntem büyük ölçüde disiplinler arası niteliktedir. O kadar ki her bir analiz düzeyini de kendi içinde sınıflara ayırarak incelemiş ve burada savaş çalışmalarının disiplininin bulgularının yanına ana akım uluslararası ilişkiler teorilerinin varsayımlarını ve

⁴⁹ Midllarsky, a.g.e., pp. 1-143.

⁵⁰ Daniel S. Geller and J. David Singer, *Nations at War: A Scientific Study of International Conflict*, Cambridge University Press, 2000.

ampirik sınamalarını da eklemiştir. Cashman, savaş teorilerini genelde beş farklı düzeyde, özeldede ise on farklı konuda sınıflandırmaktadır. Cashman'ın kitap çalışmasını tablo hâline getirdiğimizde analiz düzeyleri ve içerikleri aşağıdaki Tablo 1 ile açıklanabilir.

Yukarıdaki Şekil 1'de gösterilen Bremer'in "genesis"indeki her bir rakamın ve harfin yukarıda belirtilen analiz düzeylerine göre dağılımı mümkündür. Cashman'ın sınıflandırmasına dayanarak savaş davranışına etki eden tüm faktörler, bireyden sisteme kadar araştırılmakta ve bu konuda bilgi üretim süreci devam etmektedir. Bu bilgi üretim süreci sadece sorunsala cevap bulmakla bitmemekte; aynı zamanda özellikle realist ve realist türevli teorilerin varsayımlarını da sınamakta, çürütmekte ya da kabul etmektedir.

6. Sonuç

Savaş çalışmaları alanının binlerce bulgusundan sadece birkaç tanesini sıralayabildiğimiz bu çalışmanın amacı, savaş çalışmaları alanının neyi kapsadığını ya da kapsamadığını, hangi yöntemleri kullandığını ve tarihsel gelişimini aktarmaktır. Alanın özgün kendine özgü yöntemlerini, analiz düzeylerini Türkçe uluslararası ilişkiler literatürüne kazandırmak amacıyla yapılan bu çalışmada, aynı zamanda güncelliğini hâlen koruyan devletler arası savaş olasılıklarının nasıl incelenebileceği de dâhil edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışma aslında bir savaş çalışmaları rehberi biçiminde hazırlanmıştır.

Alanın tarihsel gelişiminin kümülatif bir biçimde ilerlemesi, farklı metodolojik bakışlardan aldığı eleştirilerle yönetsel değişimlere uğraması, elde ettiği veri zenginliği uluslararası politika analizi araştırmalarında önem kazanmıştır. Bahsedilen yazarların tümü alanın sadece önemli yazarları olup bu isimler dışında da çok sayıda bilim insanı hâlâ savaş nedenleri üzerine çalışmalar yürütmeye devam etmektedir. Alanın uluslararası ilişkiler literatürüne yaptığı katkıları aracılığıyla günümüzde birçok araştırma enstitüsü bu yöntemlerle dünyadaki krizler hakkında veri depolamakta ve analizlerini bu verilere göre gerçekleştirmektedir.

Bilimsel Yöntemlerle Savaşın Nedenlerini Açıklama Yolu Olarak
Savaş Çalışmaları Disiplini

Tablo 1: Creg Cashman’ın “What Causes War” adlı çalışmasında savaş teorilerinin analiz düzeylerine dağılım biçimi

	Analiz Düzeyi	Alt Sınıflandırma	İçerdiği Teoriler/Modeller
1.	Birey Düzeyi	1. İnsan Saldırganlığı	Doğa-Çevre tartışması, etiyolojik, primatolojik bulgular, kültürler evrim, barışçılık, sosyal öğrenme teorisi, arkeolojik ve antropolojik diğer bulgularla, siyaset felsefesinin varsayımları
		2. Psikolojik Açıklamalar	Rasyonalite, nedenler, kişilikler, hisler, önyargılar, algılama/ yanlış algılama, inançlar, imgeler, farklılaşan duyu durumları
2.	Alt Devlet/ Küçük Gruplar Düzeyi		Karar alma gruplarının analizi, rasyonalite, beklenen fayda teorisi, sınırlı rasyonalite teorisi, örgütsel süreç modeli, bürokratik politika modeli, grup psikolojisi
3.	Devlet Düzeyi	1. Siyasal, Ekonomik ve Demografik Faktörler	Rejim türü, demokratikleşme süreçleri, iktisadi dalgalar teorisi, güç, devletin boyutları ve kalkınma, nüfus, yanal basınç teorisi
		2. İç Çatışmalar, Milliyetçilik ve Savaş Bıkkınlığı	Oyalayıcı savaş teorisi, devrimler, iç savaşların uluslararasılaşması, milliyetçilik ve savaş ilişkili teoriler
4.	Aktör Çiftleri (Dyads) Düzeyi	1. Aktör çiftlerinin doğası	Devletler arası yakınlık/bitişiklik, paylaşılan etnisiteler, rekabet, aktör çiftlerinin rejim türleri, aktör çiftlerinin güç dengeleri
		2. Uluslararası etkileşimler	Aksiyon-reaksiyon süreçleri (sarmal modeli), güvenlik ikilemi, Savaş Basamakları (<i>Steps to War</i>) modeli
		3. Oyun teorisi/Pazarlık ve Caydırıcılık Teorileri	Bu teorilere ilişkin ampirik bulgular, nükleer caydırıcılık
5.	Uluslararası Sistem Düzeyi	1. Realizm, Anarşi ve Güç Dengesi	Uluslararası anarşi, realizm ve realist türevli teoriler, sistemin kutuplaşması (kutup sayıları ve savaş davranışına ilişkin ampirik bulgular), ittifaklar, realizmin savaşa olgusuna dönük varsayımların ampirik yöntemlerle sınanması
		2. Güç Dinamikleri	Statü uyumsuzluğu, güç geçiş teorisi, dinamik diferansiyeller teorisi, Gilpin’in hegemonik savaş teorisi, Modelski’nin uzun döngüleri, Wallerstein’in dünya sistemi yaklaşımı, Doran’ın Güç Döngüleri teorisi

Her bir analiz düzeyinin ayrı ayrı uzmanlaşma hâline gelmesi, günümüzde bunlar üzerinde daha derin analizler yapılabilmesine olanak tanımıştır. Günümüzde hem istatistiksel yöntemlerdeki gelişim, hem de bilgisayar teknolojilerindeki atılım sayesinde veri analizi de çeşitlenerek 1970'lerde yapılan çalışmaların dahi yeniden analiz edilmesini sağlamıştır. Alanın savaşa neden olabilecek tüm unsurları dâhil eden çalışmalarının hem akademik alana, hem de karar vericilere önemli bilgiler sunduğu açıktır.

Summary

Causes of war and conditions for peace are the matters of debate among many scholars, including philosophy, political science, international relations and sociology. Beside these social sciences, other scientific areas such as biology, archeology, anthropology, and military sciences focused mostly on the nature of war. The question of “why war” is the origin of all above-mentioned sciences. Nevertheless, none of these could achieve to find out a comprehensive understanding for this question.

Before the First World War, philosophers and statesmen mostly focused on idealist or realist dimension of the causes of war. Classical theories of international relations mostly explained the causes of wars in a putative or presumptive way by considering the historical events. However, the conventional methods that political philosophers used could not provide a scientific result to prevent the outbreak of war. In this context, perspectives on war research had to be changed by giving an impetus through a new methodology.

Understanding the nature of war is much harder than the other issues of daily political life of human in so far, as its roots is not only embedded of instincts but also external events that affected the decisions for war. In that sense, understanding the causes of war entails multidisciplinary roots due to its nature.

The pioneers of the war studies mostly concentrated their research on the cyclical conceptions of systemic wars. They used historical data and event analyses to find out some correlations between state behaviors and systemic wars. The followers of the pioneers frequently focused on

creating datasets and went towards explaining the causes of war by using formal models. Lewis Fry Richardson can be regarded as the most important writer who used quantitative data to analyze wars. Also, Quincy Wright is another writer that used interdisciplinary methods to give an explanation to the matter of subject. Richardson and Wright contributed to understanding the causes of war both with their works and led to construction of war studies field. It must also be noted that the war studies is not synonymous with the strategy science. Strategic and military sciences mostly focus on win-loss considerations of states/armies. However, it can clearly be seen that the writers of war studies mostly considered on the causes of war by using quantitative methods in different levels of analysis. Besides, the war studies field does not focus on specific wars; rather they make long term analyses on the causes of wars.

In 1960s, the first systematical research on war studies was introduced by J. David Singer and Melvin Small named as Correlation of War (COW) Project. The first comprehensive datasets were emerged in international relations by way of COW Project. Also COW project challenged to the traditional international relations scholars due to its alternative methods and quantifications. Developing formal models for explanation of war is another significant method of war studies.

The level of analysis is a significant issue for the war studies. Its significance stems from the fact that each level can be explained by the outcomes of different sciences or methods. Individual, small group, state, dyadic, and international system levels benefited from psychology, sociology, anthropology, political science, mathematics, biology, statistics, and the other sciences. This multidisciplinary dimension of war studies provides probabilistic analyses for the researchers.

Kaynakça

- BENNET, D. Scott and STAM III, Alan, “Duration of Interstate Wars”, *American Political Science Review*, Vol. 90, No. 2, June 1996.
- BENNET, D. Scott and STAM III, Alan, *The Behavioral Origins of War*, The University of Michigan Press, Ann Arbor, 2004.
- BEN-YEHUDA, Hemda, “Territoriality and War in International Crises: Theory and Findings, 1918-2001”, *International Studies Review*, Vol. 6, 2004.
- BLAINEY, Geoffrey, *Causes of War*, MacMillan Press, 3. Baskı, London, 1988.
- BÜYÜKAKINCI, Erhan (der.) *Savaş Kuramları Temel Düşünürler ve Yaklaşımlar*, Adres Yayınları, İstanbul, 2015.
- BREMER, Stuart A., “Advancing the Scientific Study of War”, (der.) Stuart A. Bremer ve Thomas R. Cusack, *The Process of War: Advancing the Scientific Study of War*, Gordon and Breach Publ. Luxembourg, 1995.
- BREMER, Stuart, CANNIZZO, Cynthia, KEGLEY, Charles W. RAY, James Lee, “The Scientific Study of War: A Learning Package”, (der) John A. Vasquez ve Marie T. Henehan, *The Scientific Study of Peace and War: A Text Reader*, Lexington Books, Maryland, 1999.
- CASHMAN, Greg, *What Causes War: An Introduction to the Theories of International Conflict*, 2. Baskı, Rowman & Littlefield, Maryland, 2014.
- CLAUSEWITZ, Carl Von, *Savaş Üzerine*, (çev.) Selma Koçak, Doruk Yayınları, 2007.
- CLAYTON, Govinda Quantitative and Econometric Methodologies, (der.) Edward Newman ve Karl DeRouen, Jr. *Routledge Handbook of Civil Wars*, Routledge, New York, 2014.
- DORAN, Charles F. *Systems in Crisis: New Imperatives of High Politics at the Century's End*, Cambridge University Press, Cambridge and NY, 1996.
- DUNN Christopher Chase ve GRIMES Peter, “World System Analysis”, *Annual Review of Sociology*, Vol. 21, 1995.
- DUNN, David J., *The Fifty Years of Peace Research: A Survey and Interpretation*, Ashgate, Hampshire, 2005.
- EINSTEIN, Albert ve FREUD, Sigmund, *Niçin Savaş*, (çev.) Ayraç Yayınları, Ankara, 2009.

- EVERA, Stephen Van, *Causes of War: Power and Roots of Conflict*, Cornell University Press, Ithaca and London, 1999.
- GALTUNG, Johan, "Violence, Peace, and Peace Research", *Journal of Peace Research*, Vol. 6, No.3, 1969.
- GELLER, Daniel S., SINGER, J. David *Nations at War: A Scientific Study of International Conflict*, Cambridge University Press, 2000.
- GILPIN, Robert, *War and Change in World Politics*, Cambridge University Press, New York, 1989.
- GLEDITSCH, Kristian Skrede, "A Revised List of Wars Between and within Independent States: 1816-2002", *International Interactions*, Vol. 30, 2004.
- GOCHMAN, Charles S. And LENG, Russell J. "Militarized Disputes, Incidents, and Crises: Identification and Classification", *International Interactions*, Vol. 14, No.2, 1987.
- HOBBS, Thomas, *Leviathan veya Bir Din ve Dünya Devletinin İçeriği, Biçimi ve Kudreti*, (çev.) Semih Lim, YKY, 10. Baskı, İstanbul, Ocak 2012.
- HOLSTI, Kalevi J., *Peace and War: Armed Conflict and International Order: 1648-1989*, Cambridge University Press, 1998.
- HOROWITZ, Michael, MCDERMOTT, Rose and STAM, Allan C., "Leader Age, Regime Type, and Violent International Relations", *Journal of Conflict Resolution*, Vol.49, No. 5, October 2005.
- INTRILIGATOR, Michael D., "Research on Conflict Theory: Analytic Approaches and Areas of Application", *Journal of Conflict Resolution*, June 1982, ss. 307-327.
- JERVIS, Robert, "War and Misperception", (ed.) Robert I. Rotberg ve Theodore K. Rabb, *The Origin and Prevention of Major Wars*, Cambridge Uni. Press, Cambridge, 1988.
- JOSHUA, S. Goldstein, *Long Cycles: Prosperity and War in the Modern Age*, Yale University Press, New Haven and London, 1988.
- JOSHUA, S. Goldstein,, "Kontratoeff Waves as War Cycles", *International Studies Quarterly*, Vol. 29, 1985.
- KEEGAN, John, *Savaş Sanatı Tarihi*, (Çev.) Selma Koçak, Doruk Yayınları, 2007.

- KUGLER Jacek and ORGANSKI, A.F.K., “The Power Transition: A Retrospective and Prospective Evaluation”, (ed.) Manus Midlarsky, *Handbook of War Studies I*, Michigan Uni. Press, Boston, 1989.
- LEBOW, Richard Ned, *Why Nations Fight: Past and Future Motives of War*, Cambridge University Press, New York, 2010.
- LEVY Jack. S. and THOMPSON, William R., *Causes of War*, Wiley-Blackwell, UK, 2010.
- LEVY, Jack S., “War and Misperception”, (ed.), Robert O. Matthews, Arthur G. Rubinoff and Janice Gross Stein, *International Conflict and Crisis Management*, 2. Baskı, Englewood Cliffs, New Jersey, 1989.
- LEVY, Jack S., Clifton Morgan, “Frequency and Seriousness of War: An Inverse Relationship?”, *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 28, No.4, December 1984.
- MAOZ, Zeev, “Realist and Cultural Critiques Of The Democratic Peace: A Theoretical And Empirical Re-Assessment”, *International Interactions: Empirical and Theoretical Research in International Relations*, Vol. 24, No. 1, 1998.
- MIDLARSKY, Manus, *Handbook of War Studies I*, 1-143.
- MODELSKI, George and THOMPSON, William R., “Long Cycles and Global War”, (ed.), Manus Midlarsky, *Handbook of War Studies I*, Michigan Uni. Press, Boston, 1989.
- MORGENTHAU, Hans J., *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Alfred Knopf Publ., New York, 1948.
- PALMER, Glenn, *Causes and Consequences of International Conflict*, Routledge, New York, 2008.
- SARKEES, Meredith Reid ve WAYMAN, Frank Whelon, *Resort to War: 1816-2007*, COW Series, Washington, 2010.
- SARKESS, Meredith Reid, WAYMAN, Frank Whelon, SINGER, J. David, “Inter-state, Intra-state, and Extra-state Wars: A Comprehensive Look at Their Distribution over Time: 1816-1997”, *International Studies Quarterly*, Vol.47, 2003.
- SHEENAN, Michael, *The Balance of Power: History and Theory*, Routledge, London and NY, 2005.

- SINGER, J. David, “Metaphors and Models in the Explanation of War”, (der.) Stuart A. Bremer ve Thomas R. Cusack, *The Process of War: Advancing the Scientific Study of War*, Gordon and Breach Publ. Luxembourg, 1995.
- SINGER, J. David and SMALL, Melvin, *The Wages of War 1816-1965: A Statistical Handbook*, New York/London: John Wiley & Sons Publ., 1972.
- SINGER, J. David, “The Correlates of War Project: Interim Report and Rationale: Research Note”, *World Politics*, Vol.24, 1972.
- SMALL, Melvin and SINGER, J. David “Patterns in International Warfare, 1816-1965, *Annals of American Academy of Political Science and Social Science*, Vol. 391-Collective Violence, September 1970.
- SMALL, Melvin and SINGER, J. David, *Resort to Arms: International and Civil Wars: 1816–1980*, Beverly Hills: Sage. 1982.
- SOROKIN, Pitirim A., “A Survey of the Cyclical Conceptions of Social and Historical Process”, *Social Forces*, Vol. 6, No. 1, September 1927.
- SUZUKI, Susumu, KRAUSE, Volker and SINGER, J. David, “The Correlates of War Project: A Bibliographic History of the Scientific Study of War and Peace-1964-2000”, *Conflict Management and Peace Science*, Cilt 19, Sayı 2, 2002.
- THOMPSON, William R., “Polarity, the Long Cycle, and Global Power Warfare”, *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 30, No.4, December 1986.
- VASQUEZ, John A., *The War Puzzle Revisited*, Cambridge University Press, New York, 2009.
- VASQUEZ, John A., *Savaş Bulmacası*, (çev.) Haluk Özdemir, 1. Baskı, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul, 2015.
- VASQUEZ, John and HENEHAN, Marie T. *The Scientific Study of War: A Text Reader*, Lexington Books, Oxford, 1999.
- VASQUEZ, John and HENEHAN, Marie T., “Territorial Disputes and the Probability of War 1816-1992”, *Journal of Peace Research*, Cilt. 38, Sayı. 2, 2001.
- VASQUEZ, John, “Why Do Neighbors Fight? Proximity, Interaction, or Territoriality”, *Journal of Peace Research*, Vol. 32, No. 3, 1995.

WILKINSON, David, *Deadly Quarrels: Lewis F. Richardson and the Statistical Study of War*, Berkeley-LA-London, University of California Press, 1980.

WOODS, Frederick Adams and BALTAZLY, Alexander, *Is War Diminishing? A Study of Prevalence of War in Europe from 1450 to the Present Day*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1915.

WRIGHT, Quincy, *A Study of War, Vol. 1*, Chicago, The University of Chicago Press, 1941.

WRIGHT, Quincy, *A Study of War, Vol. 2*, Chicago, The University of Chicago Press, 1941.

YALÇINKAYA, Haldun, *Savaş-Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı*, İmge Kitabevi, Ankara, 2008.

YILMAZ, Muzaffer Ercan, *Savaş ve Uluslararası Sistem*, Dora Yayınları, Bursa, 2013.

ZINNES, Dina A. "An Analytical Study of the Balance of Power Theories", *Journal of Peace Research*, Vol. 4, No. 3, 1967.